

## ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

**Esas Sayısı:2003/1 (Değişik İşler)**

**Karar Sayısı:2008/2**

**Karar Günü:8.1.2008**

**R.G. Tarih-Sayı:03.06.2008-26895**

**İSTEMDE BULUNANLAR :** Kapatılan Halkın Emek Partisi (HEP) Genel Başkan Yardımcısı Feridun Yazar ve Genel Sekreteri İbrahim Aksoy

**VEKİLLERİ :** Av. Hasip Kaplan

**KARŞI TARAF :** Kamu Adına Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

### I- İSTEMİN KONUSU

Kapatılan Halkın Emek Partisi'nin Genel Başkan Yardımcısı Feridun Yazar ve Genel Sekreteri İbrahim Aksoy vekili Av. Hasip Kaplan tarafından sunulan 7.3.2003 günlü dilekçe ile, Anayasa Mahkemesi'nin 14.7.1993 gün ve 1992/1 Esas (Siyasî Parti Kapatma), 1993/1 Karar sayılı Halkın Emek Partisi'nin kapatılmasına ilişkin olarak verdiği karara karşı yargılamanın yenilenmesi isteminin kabulü ile, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından açılan parti kapatma davasının reddine karar verilmesi istemidir.

### II- OLAY

Kapatılan Halkın Emek Partisi'nin Genel Başkan Yardımcısı ve Genel Sekreteri vekili Av. Hasip Kaplan tarafından sunulan 7.3.2003 günlü dilekçe üzerine Anayasa Mahkemesi, 18.3.2003 tarihinde yaptığı inceleme sonucunda, dilekçe ve eklerinin Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 31. maddesi gereğince Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilerek bu konuda düşünce istenmesine karar verilmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının görüşü alındıktan sonra Anayasa Mahkemesi, HEP'nin yargılamanın yenilenmesi talebiyle ilgili olarak 2.3.2007 tarihli toplantıda, “Kapatılan Halkın Emek Partisi hakkındaki davanın 4.12.2004 günlü, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (f) bendi uyarınca yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülmesi isteminin, aynı Yasa'nın 318. maddesi uyarınca KABULE DEĞER OLDUĞUNA, Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA”, karar vermiştir. Aynı oturumda alınan kararlara göre, 5271 sayılı Yasa'nın 319. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereğince, bir diyecekleri varsa yedi gün içinde bildirmeleri için karar örneği istemde bulunanlar vekili ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na tebliğ edilmiş; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, 22723/93, 22724/93 ve 22725/93 sayılı başvurulara ilişkin 9 Nisan 2002 günlü kararının aslı ile Türkçe tercümesinin onaylı bir örneği Dışişleri Bakanlığı'ndan istenmiştir.

İstemde bulunanlar vekili Av.Hasip Kaplan 4.4.2007 günlü mazeret dilekçesinde, Cumhuriyet Başsavcılığının diyecekleriyle Dışişleri Bakanlığından istenen karar çevirisi kendilerine tebliğ edildikten sonra diyeceklerini bildirmek üzere makul bir süre verilmesi ve duruşma yapılarak yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 13.3.2007 günlü yazısında, “...HEP'in kapatılması istemiyle dava açıldığı tarihte var olan, bugün de yoğunlaşarak sürdürdüğü şiddet eylemleri ile Ulusal sınırlarımız içindeki bir bölgenin koparılması nihai hedefi için silahlı mücadele veren etnik kökenli PKK'nın terör örgütü olduğu tüm ülkeler tarafından kabul edilmiştir. Teröre cesaret verici her düşünce ve oluşumun ne ulusal ne de uluslar arası hukuk düzeninde koruma görmeyeceği açıktır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 9.4.2002 günlü kararının gerekçesinde kapatma davası öncesinde var olup, hiç bitmeyen, halen dozu artarak devam etmekte olan şiddet ve teröre zemin hazırlayan fikriyat ve manevi de olsa terör ve şiddet yansımaları önemi oranında irdelenmeyerek, hatta göz ardı edilerek sonuca gidilmiştir. Bu itibarla HEP'in kapatılması radikal bir tedbir olmayıp, haklı, demokratik toplumda gerekli ve orantılı tedbir olarak ortaya çıkmaktadır” denilmek suretiyle HEP'nin kapatma kararının onanması görüşünde oldukları belirtilmiştir.

### **III- İNCELEME**

Yargılamanın yenilenmesi istemini içeren dilekçeler, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın istemle ilgili görüşleri, konuya ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve Yasa kuralları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 9.4.2002 günlü kararı ile diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Anayasa Mahkemesi'nin 14.7.1993 gün ve E.1992/1 (Siyasî Parti Kapatma), K.1993/1 sayılı kararının gerekçesinin ilgili bölümleri şöyledir;

“ ... ‘Türklük’ bir anayasal bir olaydır, bir soy-sop sorunu değildir. ‘Türk Halkı’ anayasal bir terimdir. Etnik tanımlı vatandaşlık yoktur. Türkiye’de Kürt kökenli vatandaş vardır, ‘Kürt vatandaş’ yoktur. Herkes Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır. Bu anlamda Türk’dür.

Böylece; incelenen konuşma, bildiri ve gazetelerde çıkan yazılarda geçen kimi söz ve eylemlerin, kararın ilgili bölümlerinde yer alan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın iddianamesiyle esas hakkındaki görüşünde belirlendiği üzere Anayasa ve Siyasî Partiler Yasası'na aykırılık oluşturduğu saptanmıştır.

Şöyle ki :

a) Türkiye Cumhuriyeti'nde sadece Türklerin varlığı kabûl edilip, diğer bütün etnik yapıların reddedildiği baskıcı otoriter asimilasyon uygulandığı; resmî ideolojinin iflâs ettiği, Kürt halkının dinamizminin yükseldiği, Türk Halkı ile Kürt Halkı'nın eşitliğine dayanan bir düzenin kurulmasının gerektiği, Kürt halkının 2600 yıl önce Dehhak'ın zulmüne ayaklanan Kawa'ya benzer özgürlük mücadelesi verdiği, uluslararası anlaşmalardan doğan hiç bir ulusal hakkı kullanmadığı, Doğu sorununun ekonomik değil Kürt Halkının ulusal sorunu olduğu üzerinde durularak Türk ve Kürt halkları ve hattâ diğer bazı etnik unsurları halk olarak gösterip ayrımı ısrarla işlenmek ve “idari federasyon” adı verilen modelden başlayıp Kürtlerin kendi kaderlerini tâyin hakkını kullanmalarına varan bir süreç içerisinde Kürtlerin Anayasaca benimsenmiş Ulus bütünlüğünden ayrılmalrı ve ayrı bir Kürt Ulusu'nun oluşturulması esasının benimsendiği görülmektedir.

Oysa, tarihsel bir gerçeğin ifadesi olan “Türk Ulusu” olgusunun ortadan kaldırılması sonucunu doğuracak ırkçılığa dayanan ayrılıklar ve Türk vatandaşlığı niteliğini değiştiren iddialar ileri sürülemez. Aksine davranış 2820 sayılı Yasa'nın 78. maddesinin (a) bendine aykırılık oluşturur.

b) İlk defa içlerine sine sine içinde yer alabilecekleri bizim diyebilecekleri bir partinin doğduğu, partinin en çok ezilen, en çok sömürülen, en çok baskı altında tutulan ve zulme uğrayan halk, Kürtler ise, onların partisi oldukları, bundan onur duydukları, gerçekte de ekonomik ve etnik özelliklerinden dolayı en fazla ezilenlerin Kürt halkı olduğu Türkiye'deki bütün etnik yapıları da halk olarak gösterip onların da partisi olduklarını söylemek, Türk Ulusu içinde yeralan vatandaşların değil etnik gruplar kendi görüşleriyle yaratılan ayrı halkların (ulusların) eşitliğine dayalı bir düzen arayışını ortaya koymak suretiyle ırk esasına dayanılmakta ve Siyasî Partiler Yasası'nın 78. maddesinin (b) bendine aykırı davranılmaktadır.

c) Halkların eşitliğine dayalı bir düzen istenilmesi, Kemalist çizgilerin yıkılması, aşılması özellikle eski Genel başkan Feridun YAZAR'ın 1.6.1992 günlü Milliyet ve 5.2.1992 tarihli Sabah Gazetesi'nde yayımlanan demeçlerinde, özetle, Türkiye'de üniter devletin bugüne kadar uygulandığı biçimde sorunları çözmediği bu nedenle merkeziyetçi devlet sisteminin otonom bölgeler veya federasyon yahut idari federasyon denilen şekilde değişmesi gerektiği, uygulamasından yana oldukları idarî federasyon biçiminde o bölgenin yönetim biçiminin kullanılacak dilin, yapılacak yayınların o yerde belirleneceği, o yerde vergi toplanıp yine o yerde harcanacağı ancak bir kısmının devlete gönderileceğinin söylendiği, bununla da, 2820 sayılı Yasa'nın 80. maddesine aykırı olarak Devletin tekliği ilkesinin değiştirilmesi amacının güdüldüğü açıkça anlaşılmaktadır.

d) Kürt ile Türk'ü omuz omuza birleştirip demokrasi mücadelesi verme gibi bir görevlerinin olduğu, Nevruz'un Kürt halkının özgürlük bayramı olup, direnme ruhunu, mücadele geleneğini simgeleyip, yeniden doğuşu dile getirdiğini söyleyerek HEP'nin Kürt, Arap, Çerkez, Laz, Arnavut, Pomak gibi, ezilen, sömürülen, baskı altında tutulanların partisi olduğu, Kürt halkının yıllardan beri insanlık haklarını kullanmadığı, Kürt, Türk ve diğer bütün azınlık halklarının ortak sesi oldukları, Kürt sorunu'nun baştan beri var olduğu, Cumhuriyetin Türk ve Kürt halkları tarafından birlikte kurulmuş olmasına karşın daha sonra Kürt halkının tamamen dışlandığı, ifade edilmek suretiyle, Siyasî Partiler Yasası'nın 81. maddesinin (a) bendine aykırı olarak, T.C. ülkesi üzerinde dil ve ırk ayrılığına dayanan azınlıklar bulunduğu ileri sürülmektedir.

e) Kürt halkının özgürlük tutkusundan hiç bir zaman vazgeçmediği, kültürünü ve ulusal değerlerini hep ayakta tutmasını bildiği, Kürtlere okumanın, yazmanın, Kürt kültürünü araştırmanın, yasak olduğu, Kürt halkının T.C'nin bütünlüğü içinde kendi ulusal ve kültürel kimliğini korumak ve geliştirmek istemesine karşın inkarcı politikaların Kürtleri eritmek istedikleri, Kürt sorununun çözümü için öncelikle Kürt halkının kendi ulusal ve kültürel kimliğini ifade edebilmesini önündeki engellerin kaldırılması gerektiği yeniden yapılacak bir Anayasa'da Kürtlerin dil, inanç ve kültür özgürlükleriyle Kürtçe eğitimi, öğrenimi ve diğer haklarını kullanmalarına olanak verecek yeni yasal düzenlemelerin topluma ve devlete benimsetilmesi gerektiği, etnik kökeni, dili ve kültürü farklı da olsa, tüm insanların kendilerini, kendi dil ve kültürleriyle ifade edebilecekleri, belirtilmek suretiyle de Türk dili ve kültüründen başka bir dili ve kültürü korumak, geliştirmek yoluyla azınlık yaratılarak ulus bütünlüğünün bozulması amacı güdülmekte ve 2820 sayılı Yasa'nın 81. maddesinin (b) bendine aykırı davranılmaktadır.

Kimsenin Anayasa ve yasaları beğenme yükümlülüğü yoktur. Ancak herkesin anayasal düzene uymak yükümlülüğü vardır. Siyasî Partilerin de Anayasa'da “değiştirilemez, değiştirilmesi teklif edilemez” kaydına bağlanan devletin temel öğelerini oluşturan ilkelere ve bunları koruma amacına yönelik Anayasa ve Yasa kurallarına uyma zorunluluğu vardır.

Halkın Emek Partisi'nin Türk Ulusu'nu ırk esasına dayalı olarak “Türk ve Kürt Ulusları” biçiminde ikiye böldüğü, böylece Kürt kökenli yurttaşları gerçek dışı biçimde “ezilen bir ulus”

olarak nitelendirdiği, Kürtleri devlete karşı kışkırtmak zulme karşı özgürlük mücadelesi veriyor gösterdiği, “kendi kaderini tayin hakkının tanınması” önerisiyle ve öbür çalışmalarıyla da Anayasa'ya ve Siyasî Partiler yasası'na aykırı olarak bölücülük yaptığı anlaşılmıştır.

Parti'nin kapatılmasını gerektiren yasadışı eylemlerin sahipleri davalı Siyasî partinin eski Genel Başkanları Fehmi IŞIKLAR ile Feridun YAZAR, Eski Genel Başkanvekili, Genel Sekreteri Ahmet KARATAŞ ve eski Genel Sekreter İbrahim AKSOY'dur. 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın Dördüncü Kısmı'nda yer alan yasaklara aykırı davranılmasının yaptırımını aynı Yasa'nın 101. maddesinin (b) bendiyle belirlenmiştir.

Buna göre davalı Halkın Emek Partisi'nin kapatılmasına karar verilmesi gerekmektedir.”

gerekçeleriyle Anayasa Mahkemesi;

“Halkın Emek Partisi'nin faaliyetlerinin Anayasa ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'na aykırı olduğuna ve 2820 sayılı Yasa'nın 101. maddesinin (b) bendi uyarınca davalı Parti'nin KAPATILMASINA, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU'nun karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

Anayasa'nın 84. maddesi gereğince:

Eylemleri ve sözleriyle Parti'nin kapatılmasına neden olan Fehmi Işıklar, Feridun Yazar, Ahmet Karataş ve İbrahim Aksoy'dan halen Milletvekili bulunanlarla, kapatma davasının açıldığı 3.7.1992 gününde Parti üyesi diğer milletvekillerinin milletvekilliklerinin de, kapatma kararının TBMM Başkanlığı'na tebliğ edildiği tarihte sona ereceğine, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU'nun “Bu maddenin uygulamaya ilişkin bulunduğu ve bu konuda bir karar verilmesine yer olmadığı”; Mustafa GÖNÜL'ün ise “Cezaların kişiselliği ilkesiyle bağdaşmaması nedeniyle Parti üyesi olan diğer milletvekillerinin üyeliklerinin sona ermeyeceği” yolundaki karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

Davalı Parti'nin tüm mallarının 2820 sayılı Yasa'nın 107. maddesi uyarınca Hazine'ye geçmesine, OYBİRLİĞİYLE,”karar vermiştir.

Kapatılan Halkın Emek Partisi Genel Başkan Yardımcısı Feridun Yazar, Genel Sekreteri İbrahim Aksoy, Ahmet Karataş, HEP'nin kapatılmasının İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi'nin (AİHS) 11., 9., 10., 14. ve 6/1 maddelerinin ihlal edildiği iddiasıyla Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna başvurmuşlardır.

Komisyon 3.4.1995 günü istemin kabule şayan olduğunu belirtmiştir. Buna ilişkin raporunda, 11. maddenin ihlal edildiği, 9. ve 10. maddeler yönünden ayrı bir sorun bulunmadığı, 14. maddenin ihlal edilip edilmediğinin ayrıca incelenmesine gerek olmadığı, ve 6/1 maddenin ihlal edilmediği görüşünde olduğunu bildirmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 4. Dairesinde görülen davada, 9.4.2002 günlü, 22723/93, 22724/93, 22725/93 sayılı kararla, Halkın Emek Partisi'nin kapatılmasının Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlali niteliğinde olduğuna, 9., 10. ve 14. maddelerin ihlaline ilişkin ayrı bir incelemeye gerek olmadığına ve konuyla ilgili 6. maddenin uygulanamaz olduğuna oybirliği ile karar vermiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 4. Dairesinin gerekçesinin ilgili bölümü özetle şöyledir:

“Mahkeme, kendi bağımsız rolüne ve başvurunun özel şartlarına rağmen, 11. Maddenin de 10. Maddenin ışığında değerlendirilmesi gerektiğini tekrarlamıştır. Düşüncelerin ve bunların ifade edilmesine dair özgürlüklerin korunması, Madde 11'de ifade edildiği üzere sendika kurma ve dernekleşme özgürlüğünün amaçlarıdır. Bu husus çoğulculuk ve demokrasinin iyi işleyişini güvence almaları konusundaki rolleri açısından siyasî partiler için de geçerlidir.

Çoğulculuk olmadan demokrasi olamaz. Bu nedenle, 10. Madde kapsamında belirtilen haliyle ifade özgürlüğü 2. paragrafa tabi olarak, sadece lehte alınanlar veya zararsız veya kayıtsız olanlar için değil, aynı zamanda saldırgan, sarsıcı ve rahatsız edici ifadeler açısından da geçerlidir.

Faaliyetlerinin, ifade özgürlüğünün topluca kullanımına ilişkin bir bölüm teşkil etmesi nedeniyle siyasî partiler, Sözleşmenin 10. Madde ve 11. Maddesinin korunmasını isteme haklarına sahiptir.

Demokrasinin en belirgin özelliği, ülkenin sorunlarına bir çözüm bulunabilmesi için karşıt fikirler olsa dahi şiddete dönüşmeyen bir diyalog ortamının tesis edilebilmesidir. Demokrasi ifade özgürlüğünü de beraberinde getirir. Bu açıdan bir politik gurubun Devletin belli bir nüfus gurubunun durumu konusunda tartışma ortamı yaratma ve demokratik kurallar çerçevesinde ilgili herkesi tatmin edecek çözümler üretme çabasında olması nedeni ile kapatılmanın hiçbir açıklaması yoktur.

AİHM'ne göre, demokrasinin temel özelliklerinden birisi bir ülkenin karşılaştığı sorunları, taciz edici olsalar dahi, şiddete başvurmaksızın, diyalogla çözmesidir. Demokrasi ifade özgürlüğü ile beslenir.

AİHM, Anayasa Mahkemesi'nin HEP'nin kapatılmasına gerekçe olarak gösterdiği beyanlardan dolayı bu partinin herhangi bir yöneticisinin ceza almamış olduğuna, bu nedenden dolayı kişilerin şahsen cezai sorumluluklarını gerektirmeyen açıklamalardan dolayı partinin kapatılmasını inandırıcı bulmadığına, ayrıca HEP'nin siyasî amaçlara ulaşmak için iç tüzüğünde sadece meşru yollardan bahsettiğini belirlediğine ve HEP'nin şiddet yöntemlerini açıkça desteklediğini gösteren kanıtların bulunmadığına işaret ederek, kapatılmasının demokratik bir toplumda düzenin korunması için gerekli olmadığı kanaatine varmıştır.

HEP'nin kapatılması amaçlanan hedef açısından orantısız olup, dolayısıyla demokratik bir toplumda gereksizdir”

#### **IV- İSTEMİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer alan yargılanmanın yenilenmesine ilişkin düzenleme, hükmün esasını değiştirecek nitelikteki olguların hükmün kesinleşmesinden sonra ortaya çıkması durumunda, yeniden yapılacak yargılama ile kesin hükmü ortadan kaldırabilen olağanüstü kanun yollarından birisidir. Bu niteliğinin gereği olarak yasakoyucu yargılamanın yenilenmesi usulünü 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311. ila 323. maddelerinde etraflı biçimde düzenlemiştir. Bu hükümlerden yargılamanın yenilenmesi isteminin dört aşamada incelenip karara bağlanması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu aşamalar, yasada sayılan yargılama nedenlerinin ve bunların dayandığı delilleri içeren istemin kabule değer olup olmadığının incelenip karara bağlanması, istem kabule değer bulunduğu takdirde delillerin toplanması, bu işlem tamamlandıktan sonra istemin esassız olup olmadığının karara bağlanması, istem esassız olması noktasından reddedilmemiş ise yargılamanın yenilenmesine ve duruşmanın açılmasına karar verilmesi şeklindedir.

Kanunun 311. maddesinde hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri sayılmış, maddenin (1) numaralı fıkrasının (f) bendinde “*Ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması*” haline bu nedenler arasında yer verilmiştir. Ayrıca, yargılamanın yenilenmesinin Avrupa İnsan hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenebileceği belirtilmiştir. Bu düzenleme, anılan ihlal kararının başka bir nedene gerek olmaksızın yargılamanın yenilenmesinin kabule değer olduğuna karar verilmesi için yeterli olduğunu göstermektedir.

İstemin kabule değer olduğuna karar verilip Kanunun 319. maddesi gereğince tarafların görüşleri tespit edildikten ve toplanması gereken deliller varsa 320. madde hükümleri uyarınca toplanıldıktan sonra Kanunun 321. maddesi gereğince bunların hükme etkisinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kanunun 321. maddesinde, yargılamanın yenilenmesi isteminde ileri sürülen iddiaların yeterli derecede doğrulanmaması veya “duruşmada kullanılan ve hükmü etkileyen bir belgenin sahteliğinin anlaşılması”; “yemin verilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin hükmü etkileyecek biçimde hükümlü aleyhine kasıt veya ihmal ile gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiğinin anlaşılması”; “duruşmada sanığın veya hükmünün lehine ileri sürülen ve hükme etkili olan bir belgenin sahteliğinin anlaşılması” hallerinde işin durumuna göre bunların önce verilmiş olan hükme hiçbir etkisi olmadığı anlaşılırsa istemin “esassız olması nedeniyle duruşma yapılmaksızın reddedileceği” öngörülmüştür.

Mahkememizin 2.3.2007 tarihli toplantısında, Halkın Emek Partisinin kapatılmasına ilişkin hükmün, İnsan Haklarının ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararıyla saptandığı ileri sürülerek yapılan yargılamanın yenilenmesi isteminin, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 311. maddesinin (f) bendi kapsamında görülerek, aynı Kanunun 318. maddesi uyarınca kabule değer olduğuna karar verilmişse de bu husus yargılamanın yenilenmesi için tek başına yeterli olmamakta, Ceza Muhakemesi Kanunun 321. maddesinde yer alan kural gereğince kabule değer görülen istemin dayanağını oluşturan yargılamanın yenilenmesi nedeninin (ihlal nedeninin) doğruluğunun ve hükmün esasına etkili nitelikte olup olmadığının da araştırılması, doğru ve hükmün esasına etkili olmadığının anlaşılması halinde istemin esassızlık noktasından reddi, aksi halde duruşma açılarak ihlal nedeni de dikkate alınmak suretiyle kesinleşen ilk hükmün yargılamanın yenilenmesi yoluyla yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Halkın Emek Partisinin kapatılmasına esas alınan olguları değerlendirerek, kapatma kararının Sözleşme'nin 11. maddesindeki dernek kurma ve toplantı özgürlüğünün ihlali niteliğinde olduğuna karar vermiş ve bu ihlal kararı yargılamanın yenilenmesi isteminin nedeni olarak ileri sürülmüştür.

Ceza Muhakemesi Kanunun 321. maddesi uyarınca yargılamanın yenilenmesi isteminin kabul edilebilmesi için ilk hükmün verilmesinde esas alınan olgularla birlikte yeniden değerlendirilmesini gerektirecek nitelikte maddi bir olgunun bulunduğu hükmün kesinleşmesinden sonra saptanması gerekir.

Söz konusu ihlal kararında ise yargılama sonrasında ortaya çıkan ve kesin hükmün esasını etkileyecek nitelikte olan maddi bir olgunun varlığına değil, kapatılmaya esas alınan mevcut olguların değerlendirilmesinde hata yapıldığı düşüncesine dayanılmaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu, mevcut olguların değerlendirilmesinde hata yapılarak hüküm kurulmasını temyiz nedeni olarak kabul etmekle birlikte yargılanmanın yenilenmesini gerektirecek bir neden olarak görmemektedir.

Bu nedenle yargılanmanın yenilenmesi isteminin Ceza Muhakemesi Kanunun 321.maddesi uyarınca esassızlık noktasından reddine karar verilmesi gerekmiştir.

#### **V- SONUÇ**

Kapatılan Halkın Emek Partisi Genel Başkan Yardımcısı Feridun YAZAR ile Genel Sekreteri İbrahim AKSOY vekili Av. Hasip KAPLAN'ın, Anayasa Mahkemesi'nin Halkın Emek Partisi'nin kapatılmasına ilişkin 14.7.1993 günlü, E. 1992/1 (Siyasi Parti -Kapatma), K. 1993/1 sayılı kararına karşı yargılamanın yenilenmesi istemini içeren 7.3.2003 günlü dilekçesi ve ekleri, konuya ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve yasa kuralları incelendi, gereği görüşülüp düşünüldü;

1- Kapatılan Halkın Emek Partisi hakkındaki yargılamanın yenilenmesi isteminin, 4.12.2004 günlü, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 321. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca, esassız olması nedeniyle REDDİNE, Haşim KILIÇ, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU ile Zehra Ayla PERKTAŞ'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2- Karar örneğinin istemde bulunanlar vekili ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na tebliğine, OYBİRLİĞİYLE,

8.1.2008 gününde karar verildi.

Başkan  
Haşim KILIÇ

Başkanvekili  
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye  
Sacit ADALI

Üye  
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye  
Ahmet AKYALÇIN

Üye  
Mehmet ERTEN

Üye  
A. Necmi ÖZLER

Üye  
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye  
Şevket APALAK

Üye  
Serruh KALELİ

Üye  
Zehra Ayla PERKTAŞ

### **KARŞIOY GEREKÇESİ**

Kapatılan Halkın Emek Partisi, Genel Başkan Yardımcısı Feridun YAZAR ve Genel Sekreteri İbrahim AKSOY vekili Av. Hasip KAPLAN tarafından verilen 7.3.2003 günlü dilekçe ile ilgili olarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının görüşü alındıktan sonra 2.3.2007 günü verilen kararla, *“Kapatılan Halkın Emek Partisi Partisi hakkındaki davanın 4.12.2004 günlü, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (f) bendi uyarınca yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülmesi isteminin, aynı Yasa'nın 318. maddesi uyarınca kabule değer olduğuna karar verilmiş ve ayrıca 5271 sayılı Yasa'nın 319. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereğince, bir diyecekleri varsa yedi gün içinde bildirmeleri için karar örneğinin istemde bulunanlar vekili ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na tebliğine, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, 22723/93, 22724/93, 22725/93 sayılı başvurulara ilişkin 9.4.2002 günlü kararının aslının ve Türkçe tercümesinin onaylı bir örneğinin Dışişleri Bakanlığı'ndan istenmesine”* karar verilmiştir. Tarafların diyeceklerini bildirmesinden ve karar aslı ile tercümesinin gönderilmesinden sonra ise, ileri sürülen iddiaların yeterince doğrulanamaması ve istemin dayanağını oluşturan yargılamanın yenilenmesi nedeninin hükmün esasına etkili nitelikte olmaması nedenleriyle esassızlık noktasından reddine oyçokluğuyla karar verilmiştir.

Halkın Emek Partisi Partisinin kapatılması ile ilgili sürece göz atıldığında gelişmelerin kısaca şu şekilde gerçekleştiği görülmektedir:

Anayasa Mahkemesi'nin 14.7.1993 günlü, E. 1992/1 (Siyasi Parti -Kapatma), K. 1993/1 sayılı kararı ile, Halkın Emek Partisi Partisi'nin kapatılmasına oybirliği ile karar verilmiştir.

Halkın Emek Partisiyle Parti Genel Başkan Yardımcısı Feridun YAZAR ve Genel Sekreteri İbrahim AKSOY Halkın Emek Partisi Partisi'nin kapatılmasının İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 6/2., 9/1., 11/1., 11/2., 14. ve 18. maddeleri ile 1 Numaralı Protokol'ün 1. ve 3. maddelerine aykırılığı savları ile 7.1.1992 günü Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna başvurmuşlardır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 4. Dairesi'de 9.4.2002 günlü, 22723/93, 22724/93, 22725/93 sayılı kararları ile, Halkın Emek Partisi Partisi'nin kapatılmasının Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlali niteliğinde olduğuna oybirliği ile karar vermiştir.

4.2.2003 günlü, 25014 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 23.1.2003 tarih ve 4793 sayılı “Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un 3. maddesi ile 4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 327. maddesine 6. fıkra olarak, *“Ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması. Bu halde, muhakemenin iadesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenebilir.”* şeklinde bir kural eklenmiştir. Böylece, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 327. maddesinde yapılan değişiklikle muhakemenin iadesi sebeplerine bir yenisi daha eklenmiş bulunmaktadır. Bu fıkra ilgili olarak Kanun Tasarısı'nın genel gerekçesinde şu ifadeler yer verilmiştir: *“Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararı nedeniyle hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesine ilişkin hüküm getirilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6 ncı maddesine paralel olarak 4709 sayılı Kanunla Anayasanın 36 ncı maddesine “adil yargılanma” hakkı eklenmiştir. Adil yargılanma hakkının bir uygulaması olarak yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasına Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin veya eki protokollerin ihlâli nedeniyle verilen mahkûmiyet kararları da dahil edilmek*

*suretiyle Sözleşme veya eki protokollerin hükümlerinin iç hukuka yansıtılması sağlanmıştır.” 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 327. maddesinin 6. fıkrasındaki kural 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311. maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde de aynen tekrarlanmıştır.*

Kapatılan Halkın Emek Partisi Genel Başkan Yardımcısı Feridun YAZAR ve Genel Sekreteri İbrahim AKSOY vekili Av. Hasip KAPLAN tarafından verilen 7.3.2003 günlü dilekçe ile yargılamanın yenilenmesine ilişkin istemlerini Anayasa Mahkemesine iletmışlerdir.

Konu AİHM kararlarının olağanüstü bir kanun yolu olarak yargılamanın yenilenmesi nedeni sayılması nedeniyle Ceza Muhakemesi Kanunu açısından ve Anayasanın 90. maddesi ışığında AİHS kuralları ile AİHM kararlarının bağlayıcılığı açısından ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

### **Ceza Muhakemesi Kanunu Açısından**

Türk hukukunda yargılamanın yenilenmesi kurumu 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usul Kanununda olduğu gibi, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda da düzenlenmiş bulunmaktadır.

Yargılamanın yenilenmesi konusunda AİHM kararlarının gözetilmesine ilişkin mevzuatımızdaki ilk düzenleme 4771 sayılı Kanunla Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (CMUK) ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda (HUMK) yapılan düzenlemelerdir. Bu yasal düzenlemeler sonucunda yargılamanın yenilenmesi sebeplerine bir yenisi eklenmiştir. Buna göre AİHM'nin ihlal kararları, şartları mevcutsa, doğrudan doğruya yargılamanın yenilenmesi nedeni sayılmıştır.

Bu düzenlemelerin yürürlüğü için ileri bir tarih belirlenmiş olması nedeniyle daha uygulanma imkanı bulamadan bu defa 4793 sayılı Kanun'la aynı konuda yeni düzenlemeler getirilmiştir. 4793 sayılı Kanun'la 4771 sayılı Kanun'da öngörülen başvuru yöntemi terk edilmekle birlikte, espri aynen muhafaza edilmiştir. Artık AİHM'nin AİHS ve/veya eki Protokollerin ihlal edildiğine karar verdiği bir kararı, hukuk ve ceza davaları açısından başlı başına bir yargılamanın yenilenmesi sebebi sayılmaktadır.

Bu arada 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 4 Aralık 2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) daha önce CMUK'nda benimsenen düzenlemeyi hemen hemen aynen muhafaza etmiştir.

Yargılamanın yenilenmesi talebinin kabule şayan olup olmaması ile ilgili verilecek kararlar ile yapılacak usuli işlemlerin neler olduğu CMUK'nun 335-341 maddelerinde ve CMK'nun 315-323 maddelerinde düzenlenmiştir. Bir ceza yargılamasına ilişkin olarak ele alınan bu düzenlemelere göre, Mahkeme yargılamanın yenilenmesi talebini esastan incelemeyi kabul ederse delillerin toplanması aşamasına geçer (CMUK.m. 337/CMK.m.320). Bunun sonucuna göre elde edilen deliller evvelki hükme hiçbir tesir etmiyorsa iade talebi esassız olması noktasında reddedilir, aksi halde yeniden duruşma yapılmasına karar verilir (CMUK.m.338/CMK.m.321). Yeniden yapılacak duruşma neticesinde mahkeme ya evvelki hükmü tasdik eder veya iptal ile dâva hakkında yeni baştan hüküm verir (CMUK.m. 341-1/CMK.m.323-1).

Kanunun 321. maddesindeki düzenlemeye göre, yargılamanın yenilenmesi isteminin kabule değer bulunmasından sonraki evrede mahkeme tarafından yapılacak incelemeden sonra;

- Yargılamanın yenilenmesi isteminde ileri sürülen iddiaların yeterli derecede doğrulanamaması veya 311 inci maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri ile 314 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yazılı hallerde işin durumuna göre bunların önce verilmiş olan hükme hiçbir etkisi olmadığının saptanması halinde yargılamanın yenilenmesi istemi, esassız olması nedeniyle duruşma yapılmaksızın reddedilecek, ya da,

- Yargılamanın yenilenmesine ve duruşmanın açılmasına karar verilecektir.

311. maddenin (a) bendinde “Duruşmada kullanılan ve hükmü etkileyen bir belgenin sahteliğinin anlaşılması; (b) bendinde “Yemin verilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin hükmü etkileyecek biçimde hükümlü aleyhine kasıt veya ihmal ile gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiğinin anlaşılması”; 314. maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde ise “Duruşmada sanığın veya hükümlünün lehine ileri sürülen ve hükme etkili olan bir belgenin sahteliğinin anlaşılması” durumları düzenlenmektedir. Görüldüğü gibi, belirtilen hususların eldeki işle ilgisi bulunmamaktadır.

Çoğunluk kararında iddiaların yeterice doğrulanamaması, yargılama sonrasında ortaya çıkan ve kesin hükmün yeniden değerlendirilmesini gerektirecek nitelikte maddi bir olgunun bulunmadığı istemin esassızlığı nedeniyle reddine dayanak yapılmış ise de, CMK.'nın 311. maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde düzenlenen yargılamanın yenilenmesi nedeni açısından istemde ileri sürülen iddia ve maddi olgu bizatihi “AİHM'nin ihlal kararı”dır. Bu iddianın doğrulanamaması gibi bir durum söz konusu edilemeyecektir. Öte yandan, CMK.'nın 321. maddesinde, iddianın daha önce verilmiş olan hükme etkisinin olup olmadığı yönündeki değerlendirme yalnızca “311 inci maddenin birinci fıkrasının (a)(sahte belge) ve (b)(yalan tanıklık veya bilirkişilik) bentleri ile 314 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) (sahte belge)bendinde yazılı hâller” için öngörülmüş bulunmaktadır. CMK.'nın 321. maddesi, AİHM'nin ihlal kararına dayalı yenileme nedeni açısından, ihlal kararının önceki hükmün yeniden değerlendirilmesini gerektirecek nitelikte olmadığı şeklindeki bir değerlendirmeye istemin reddine karar verilmesine olanak sağlayacak bir düzenleme içermemektedir.

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 33. maddesi gereğince siyasi parti kapatma davalarında uygulanan Ceza Muhakemesi Kanunu'nun açık hükmü nedeniyle artık AİHM'nin ihlal kararı yargılamanın yenilenmesi nedenidir. Bu nedenle, siyasi parti kapatma kararları ile ilgili olarak gerçekleşen AİHM'nin ihlal kararına dayalı yargılamanın yenilenmesi taleplerinin incelenmesi sırasında, istemin kabule değer bulunmasından sonraki inceleme evresinde, belirtilen nedenlerle yargılamanın yenilenmesi isteminin esassız olması nedeniyle reddine karar verilmesi mümkün değildir. Aksi düşüncenin kabulü AİHM kararlarını başlıbaşına bir ihlal nedeni olarak kabul eden yasakoyucunun iradesine aykırı olacağı gibi, düzenlemeyi de anlamsız ve uygulanamaz hale getirecektir.

Çoğunluk gerekçesinde, ihlal kararının, yargılama sonrasında ortaya çıkan ve kesin hükmün esasını etkileyecek nitelikte olan maddi bir olgunun varlığına değil, mevcut olguların değerlendirilmesinde hata yapıldığı düşüncesine dayanıldığı, Ceza Muhakemesi Kanununda “mevcut olguların değerlendirilmesinde hata yapılarak hüküm kurulmasının yargılamanın yenilenmesini gerektirecek bir neden olarak görülmediği” belirtilerek, bu gerekçeyle istemin reddine karar verilmiştir. Ancak, yargılamanın yenilenmesi kurumu, tam da yargılama sonucunda verilen ve kesinleşen kararlardaki adli hataların düzeltilmesi amacıyla öngörülen olağanüstü bir kanun yoludur. Bu kanun yolu bakımından CMK.231. maddesinde tek tek sayılmış olan sebeplerden birine ilişkin önemli bir hatanın tesbit edilmiş olması gereklidir. Belirtilen sebepler yeni delil ve

olgular olarak adlandırılabilir. Kural olarak hukuki hata(değerlendirme hatası)nın yargılamanın yenilenmesi nedeni sayılamayacağı söylenebilirse de, AİHM'nin ihlal kararları maddede düzenlenen diğer yenileme nedenlerinden ayrı değerlendirilmelidir. Eldeki işte söz konusu olduğu gibi AİHM'nin ihlal kararının yenileme sebebi sayılması durumu ise hukuki hata nedeniyle yargılamanın yenilenmesine olanak tanıyan istisnai bir düzenleme olarak görülmelidir.

CMK 311. maddesinde yapılan düzenlemenin eleştiriye açık olduğu, AİHM'nin ihlal kararları ile diğer yargılamanın yenilenmesi nedenleri bakımından aynı ortak kuralların uygulanmasının öngörülmesinin uygulamada sıkıntılara neden olabileceği, AİHM'nin tüm ihlal kararlarının değil de belirli türden aykırılıklara dayanan kararlarının yargılamanın yenilenmesi nedeni sayılmasının daha doğru olacağı, AİHM'nin ihlale ilişkin tüm kararlarının yargılamanın yenilenmesi nedeni sayılmasının ulusal yargı yetkisine, yargı bağımsızlığı ilkesine aykırı olabileceği şeklinde değerlendirmeler yapılabilir ise de, halen yürürlükte bulunan mevzuat hükümleri karşısında bu değerlendirmeler ancak olması gereken hukuk bakımından göz önünde tutulabilecek argümanlar olmaktan ileriye geçemezler.

Yargılamanın yenilenmesi ile ilgili yürürlükte bulunan düzenleme dikkate alındığında, Mahkemenin yargılamanın yenilenmesi istemini kabul edilebilir bulması halinde, yargılamanın yenilenmesine ve duruşma açılmasına karar vermesi gerekmektedir.

#### **Anayasa'nın 90. Maddesi ve AİHS Açısından**

AİHS başta temel insan hakları, kişi özgürlüğü, adil yargılanma hakkı gibi Sözleşme ile garanti altına alınan hak ve özgürlüklerin asgari standardını belirlemek üzere oluşturulan bir sistemdir. AİHS'nin 1. maddesi ile Sözleşmeyi imzalayan taraf devletler, Sözleşme ile tanınan bu hak ve özgürlükleri, kendi ülkelerinde sağlamak, güvence altına almak, korumak ve iç hukukunu Sözleşme ile uyumlu hale getirmek yükümlülüğü altına girmişlerdir. Ülkemiz AİHS'ni 4 Kasım 1950 tarihinde imzalamış ve 10 Mart 1954 tarihinde onaylamıştır. Onay belgesinin 18 Mayıs 1954 tarihinde Avrupa Komisyonu Genel Sekreterliğine tevdi edilmesi ile Türkiye Sözleşmeye taraf olmuştur. 21 Nisan 1987'de (o zamanki Komisyona) bireysel başvuru hakkını ve 27 Eylül 1989 tarihinde de Divanın (Mahkemenin) zorunlu yargı yetkisini tanımıştır.

AİHS'nin 46. maddesinde AİHM kararlarının bağlayıcı olduğu açıkça ifade edilmiştir. AİHM yerel yargı organlarına göre bir üst mahkeme niteliğinde olmadığından dolayı iç hukukta verilen kararları iptal etmemekte, yapılan işlem ya da eylemin veya mahkeme kararının Sözleşmenin veya ek protokollerin bir hükmünü ihlal edip etmediğini tespit etmekle yetinmektedir. AİHM'nin ihlalin tespitine ilişkin kararından sonra, bu kararın gereğinin nasıl yerine getirileceği taraf devlete kalmıştır.

AİHM'nin ihlale yönelik tespitinin iç hukukta kesinleşmiş bir yargı kararına ilişkin olması halinde kesin hükmün bağlayıcılığı ilkesi nedeniyle ihlalin etki ve sonuçlarının giderilmesi sınırlı bir şekilde olanaklı olabilmektedir. İhlali ortadan kaldırmada en etkili yol olarak yargılamanın yenilenmesi yolunun bu alanda uygulanması düşüncesi ileri sürülmüştür. Bu düşünceyle başta İsviçre, Lüksemburg ve Norveç olmak üzere diğer Avrupa ülkeleri Sözleşmeye aykırılığı AİHM kararı ile tespit edilen kesinleşmiş yargı kararları bakımından yargılamanın yenilenmesi yolunu öngören düzenlemelere mevzuatlarında yer vermişlerdir. Ülkemizde de aynı düşüncenin hayata geçirilmesi amacıyla önce Eski Ceza Muhakemeleri Usul Kanununda değişiklikler yapılmış, sonrasında da 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda AİHM'nin ihlal kararları diğer yenileme nedenlerinden farklı bir yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak açıkça öngörülmüştür. Böylece iç

hukuktaki yetkili ve görevli yargı kuruluşuna yeniden yargılama yaparak kararını düzeltmesine olanak sağlanmış olmaktadır. Öte yandan, böyle bir yolun açılmış olmasına rağmen, yargılama makamının bu şekilde yapacağı yeniden yargılamada eski kararındaki sonuca varması da olanaklıdır. Bu durumda ihlalin olumsuz etkilerinin yasal değişiklik, tazmin gibi diğer yöntemlerle giderilmesi zorunluluğunu ortaya çıkaracaktır.

7 Mayıs 2004 günlü, 5170 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun'la Anayasanın 90. maddenin son fıkrasına eklenen kuralla “usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümlerinin esas alınacağı” açıkça düzenlenmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bir yönüyle Anayasa'nın 90. maddesi gereğince aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda esas alınması zorunlu olan bir kanun hükmünde iken; diğer yönüyle de, Anayasa'da düzenlenen temel hak ve hürriyetlerin kapsam ve içeriklerinin belirlenmesi sırasında göz önünde tutulması gereken temel bir belge niteliğindedir.

Halkın Emek Partisi Partisinin kapatılmasına ilişkin kararda gerekçenin dayandırıldığı 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun birçok kuralının AİHS'ne aykırılığının AİHM'nin kararı ile tespitinin yanında, Anayasa'da yapılan köklü değişikliklerden sonra Anayasa'ya da aykırı hale geldikleri ileri sürülmektedir. Bu olgular ve Anayasa'nın 90. maddesindeki değişiklik nedeniyle önceden verilen kararda dayanan Kanun hükümlerinin AİHS ve Anayasa karşısındaki durumlarının yeniden gözden geçirilmesinde zorunluluk bulunmaktadır.

Parti kapatma davalarında CMK hükümlerinin uygulanması ile bu davaların cezai karakteri, 4793 sayılı Kanun'la CMUK'nda yapılan ve CMK'nda devam ettirilen düzenleme ile AİHM'nin Sözleşme veya eki Protokollerin ihlal edildiğine dair kararının açıkça yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak sayılması, Anayasanın 90. maddesine göre Sözleşme hükümlerine; Sözleşmenin 46. maddesi gereği de AİHM kararlarına uyma zorunluluğu bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Anayasa Mahkemesi'nin siyasi parti kapatma davaları için ihlâl kararları nedeniyle yargılamanın yenilenmesinin zorunlu olduğu sonucuna varılmaktadır.

Türkiye, AİHM kararlarına dayalı olarak yargılamanın yenilenmesini hukuk, ceza ve idari davaların hepsi bakımından tanıyan sayılı ülkelerden birisidir. Düzenlemelerin yakın bir geçmişte yapılmış olması, kapsamının dar tutulması nedenleriyle bu konudaki örnekler yeni yeni ortaya çıkmaktadır. Geçirilen süreçte aynı zamanda ihlâl kararına götüren yasal düzenlemelerde de değişiklik yapıldığından, yeniden görülecek davaların AİHM içtihatları ile uyumlu olması beklenmektedir. Anayasanın 90/son maddesindeki yeni düzenlemenin amacı da budur. Anayasa Mahkemesinin birçok kararında da isabetle vurgulandığı gibi, günümüzde insan, içinde yaşadığı ulusun bireyi olduğu kadar, aynı zamanda insanlığın da bir üyesi durumuna gelmesi sayesinde artık insan hak ve özgürlükleri yalnızca ulusal bir hukuk sorunu olmaktan çıkmış, evrensel bir anlam ve içerik kazanmıştır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesinin siyasi parti kapatma davalarında yargılamanın yenilenmesi sorununu çözerken AİHS ve AİHM kural ve uygulamalarını gözden uzak tutmamalıdır. Zaten, AİHS'inde de, temel hak ve hürriyetlerin AİHM marifetiyle korunması ikinci plandadır. Aslolan, bunların iç hukukta teminat altına alınmış olması ve etkin bir şekilde korunmasıdır. Anayasa Mahkemesinin kabule değer görerek incelemeye başladığı yargılamanın yenilenmesi istemini, Anayasa ve yasalarda yapılan değişiklikleri göz ardı ederek “esassız olması”

gerekçesiyle reddetmiş olması temel hak ve hürriyetlere sağlanan güvenceyi etkisizleştiren bir uygulamaya yol açacaktır.

Anayasa Mahkemesinin 14.7.1993 günlü, Esas 1992/1 (Siyasî Parti Kapatma), Karar 1993/1 sayılı HEP'nin kapatılmasına ilişkin kararında dayanan temel gerekçe, Parti tüzük ve programında azınlık yaratılarak milletin bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmaya yönelik beyan ve açıklamaların bulunmasıdır. 4121 sayılı Anayasa Değişikliği Hakkında Kanun ile yapılan değişikliklerden sonra, siyasi partilere yönelik yasaklar ve yasaklara ilişkin temel normlar, Anayasa'da tüketici bir biçimde, “numerus clausus” ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir. Ayrıca ihtara uymama halinde siyasi partinin kapatılmasını öngören kurallar yürürlükten kaldırılmıştır.

Yargılamanın yenilenmesi suretiyle AİHM'in ihlali tespitiye yönelik kararının, AİHS hükümleri, Anayasa ve yasalarda temel hak ve hürriyetlerin korunması bakımından asgari standardın sağlanması amacıyla yapılan olumlu değişikliklerle ortaya çıkan anlayış farklılığı da gözetilerek verilen önceki kararın tekrar değerlendirilmesine olanak sağlanması gerekirken, yasakoyucunun AİHM'nin ihlal kararını başlıbaşına bir yargılamanın yenilenmesi nedeni sayan iradesine aykırı bir yorumla istemin esassız olması nedeniyle reddine karar verilmiştir.

Şüphesiz ki, yeniden yapılacak yargılamada Anayasa Mahkemesinin AİHM'nin ihlal kararındaki tespitlere rağmen aynı sonuca ulaşması da mümkün bulunmaktadır. Ancak, çoğunluğun görüşünde olduğu gibi, önceden verilen kararın AİHM'nin kararı ile birlikte yeniden değerlendirilmesinin önünün baştan tamamen kapatılması düzenlemeyi anlamsız hale getirecek bir uygulama niteliğinde olacaktır. Bu yorumla AİHM'nin ihlal kararı ancak, Parti'nin savunmasının alınmaması, dayanan belgenin sahteliğinin ortaya çıkması gibi neredeyse gerçekleşme ihtimali olmayan durumlarda yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak görülecek, eldeki işte olduğu gibi Sözleşmeye aykırı yorum nedeniyle verilecek ihlal kararları hiçbir şekilde yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak görülmeyecektir ki, böyle bir yorumun amaca uygun bir yorum olmadığı açıktır.

Açıklanan nedenlerle, kanunda öngörülen şekil ve esaslara uygun olarak yapıldığı anlaşılan yargılamanın yenilenmesi isteminin; Anayasanın 90. maddesi gereğince mevzuatımızın bir parçası olan İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin 1., 46. ve 53. maddelerindeki düzenlemeler, siyasî parti kapatma davalarında CMUK/CMK hükümlerinin tatbik edilmesi, bir ceza yaptırımını niteliğindeki parti kapatma ve buna bağlı diğer müeyyidelerin ceza hükmü niteliğinde olması, 4793 ve 5271 sayılı Kanun'larda “Ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması”nın açık bir biçimde yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak kabul edilmiş olması, eldeki işte CMK'nun 321. maddesinde belirtilen türden bir ret nedeninin bulunmaması hususları birlikte değerlendirildiğinde, istemin kabulüne karar verilmesi gerekirken, “esassız olması nedeniyle reddine” karar verilmiş olması nedeniyle çoğunluk görüşüne katılmadık.

Başkan  
Haşim KILIÇ

Üye  
Sacit ADALI

### **KARŞIOY GEREKÇESİ**

Kapatılan Halkın Emek Partisi Hakkındaki davanın, 4.12.2004 günlü 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (f) bendi uyarınca yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülmesi isteminin, aynı Yasa'nın 318. maddesi uyarınca kabule değer olduğuna karar verilerek, taraflardan diyecekleri sorulmuş, ayrıca konuya ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararı ve tercümesi gibi kimi delillerin toplanmasına karar verilmiştir. Böylece, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 33. maddesine göre, siyasi parti kapatma davalarında uygulanan CMK'nun 319. ve 320. maddelerinin gereğinin, söz konusu davaların özelliği de gözetildiğinde, yerine getirilmiş olduğu sonucuna varılarak İstem'in, Yasa'nın 321. maddesi uyarınca değerlendirilmesine geçilmiştir. Bu aşamada, ileri sürülen iddiaların yeterli ölçüde doğrulanmadığı sonucuna ulaşılarak yargılamanın yenilenmesi isteminin, “esassız olması” nedeniyle reddine oyçokluğuyla karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi tarafından 14.7.1993 günlü Esas 1992/1 (Siyasi Parti Kapatma) Karar 1993/1 sayılı karar ile faaliyetlerinin Anayasa ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasına aykırı olduğuna ve aynı Yasa'nın 101. maddesinin (b) bendi uyarınca kapatılmasına karar verilen Halkın Emek Partisi'nin, bu karara karşı İnsan Hakları Avrupa Mahkemesine başvurusu üzerine Mahkeme, 9/4/2002 günlü 22723/93,22724/93 et 22725/93 sayılı kararla HEP'in kapatılmasının Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlâli olduğuna karar vermiştir.

İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre Yüksek Sözleşmeci Taraflar, taraf oldukları davalarda Mahkeme'nin kesinleşmiş kararlarına uymayı taahhüt ederler. Bu kararlarla saptanan ihlâlin giderilmesi, hiç kuşkusuz taraf devletlere ait bir yükümlülüktür. Yasalar veya idari işlemlerle giderilebilecek ihlâller konusunda devletlerin büyük zorluklarla karşılaşmayacakları ileri sürülebilirse de; ihlâlin bir mahkeme kararından kaynaklanması durumunda, hukuk devleti ve yargı bağımsızlığı ilkeleri nedeniyle yargı kararlarına müdahale edilememesi soruna farklı çözümler getirilmesini zorunlu kılmaktadır. İhlâlin konusunu kesinleşmiş bir mahkeme kararı oluşturduğunda, taraf devletlerin ihlâlin giderilmesi konusundaki yükümlülüklerini yerine getirebilmelerinin bu kararın ancak bir mahkeme kararıyla ortadan kaldırılmasıyla olanaklı hale gelebileceği açıktır. Nitekim, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 19 Ocak 2000 tarihinde aldığı kararla “eski hale getirme” konusunda tek yol olmasa bile en etkili çıkar yol olarak yargılamanın yenilenmesine mevzuatta yer verilmesini tavsiye etmiştir. 4.12.2004 günlü 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda da bu yol benimsenerek 311. maddenin birinci fıkrasında, “hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri” arasında (f) bendi ile “ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eski protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması” hali de sayılmıştır. Böylece Mahkeme'nin Sözleşme'nin ihlâl edildiğine ilişkin kararlarının konusunu oluşturan ve kesinleşen hükümle sonuçlanmış bir davanın, hükümlü lehine olarak yargılamanın yenilenmesi yoluyla Anayasa'da ve yasalarda yapılan değişiklikler de gözetilerek tekrar görülmesine bu bağlamda sözleşme ihlâllerinin giderilebilmesine olanak tanınmıştır.

Yenileme isteminin, CMK'nun 321. maddesinin (1) numaralı fıkrasında belirtilen yargılamanın yenilenmesi isteminde ileri sürülen iddiaların yeterli derecede doğrulanmaması kapsamında değerlendirilerek esassız olması nedeniyle reddi, 311. maddenin (1) numaralı fıkrasının (f) bendinin özelliği ve getiriliş amacıyla bağdaşmamaktadır. Çünkü (f) bendi uyarınca yenilenme

istemi, fıkranın diğer bentlerinden farklı olarak bir iddiaya değil, Sözleşme'nin ihlâl edildiğine ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bir tespitine dayandırılmaktadır. Bu nedenle (f) bendi yönünden, yargılamanın yenilenmesi isteminde ileri sürülen iddiaların doğrulanması gibi bir durum söz konusu olamaz. Mahkeme'nin ihlâl ile ilişkin saptaması, bu konuda ileri sürülen iddiaların yeterli derecede doğrulandığı yolunda önemli bir kanıt oluşturmaktadır.

Öte yandan, 321. maddenin çoğunluk görüşü doğrultusunda yorumlanması, öncelikle Anayasa'nın 90. maddesine eklenen “usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümlerinin esas” alınacağına ilişkin kuralın, yaşama geçirilmesini, bu bağlamda temel hakların korunmasıyla ilgili çağdaş normların tartışılıp değerlendirilmesini de engellemektedir. Oysa, yargılamanın yenilenmesi davasında, temel hak ve özgürlük alanlarının genişletilmesine yönelik yasal düzenlemeler doğrultusunda yeni ihlaller doğurmayacak farklı kararlar verilebileceği gibi Mahkeme'nin önceki kararlarıyla aynı içerikte kararlar da verilebilir. Burada amaç, temel hak ve özgürlüklerin korunması bakımından Avrupa Anayasa Hukukunun ortak değerleri haline dönüşen Sözleşme normları ve bu normların yaşama geçirilmesini sağlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarıyla uyum sağlayabilmektir.

Açıklanan nedenlerle yargılamanın yenilenmesine karar verilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye

Fulya KANTARCIOĞLU

Üye

Zehra Ayla PERKTAŞ